

UBALANCER PÅ ARBEJDSMARKEDET 17. april 2021

ANALYSE

Udarbejdet af
Jon Nielsen
Chefanalytiker

Uddannelse til fremtidens krav kan øge BNP med 105 mia. kr.

Fremskrivninger af arbejdsmarkedet viser, at der frem mod 2030 vil blive mangel på faglærte, KVVU'er og MVU'er. Der er en forskel i BNP på op imod 105 mia. kr. mellem et scenarie, hvor mangel på uddannet arbejdskraft sætter grænsen for vækst og beskæftigelse, og et scenarie, hvor ubalancerne løses ved at uddanne flere faglærte, KVVU'er og MVU'er. Det viser, at der er store gevinster for samfundet i at uddanne arbejdsstyrken til fremtidens krav.

Kontakt

Chefanalytiker

Jon Nielsen

📞 40 54 18 80

✉️ jn@ae.dk

Kommunikationschef

Jesper Kirkbak

📞 50 73 71 34

✉️ jk@ae.dk

Hovedkonklusioner

- Fremskrivninger af arbejdsmarkedet viser, at der frem mod 2030 vil blive mangel på visse typer af uddannet arbejdskraft. Det skyldes, at arbejdsstyrkens kompetencer ikke matcher de kompetencer, som virksomhederne efterspørger.
- Konkret kommer der til at mangle ca. 99.000 faglærte, ca. 24.000 personer med en kort videregående uddannelse (KVU) og ca. 13.000 personer med en mellemlang videregående uddannelse (MVU). Omvendt vil der være et overskud af ufaglært og akademisk arbejdskraft. Det giver risiko for flaskehalse på arbejdsmarkedet og forværret konkurrenceevne.
- Hvis vi uddanner flere inden for de nævnte grupper, vil det øge velstanden med 50 mia. kr. på grund af højere produktivitet. Hvis vi derimod ikke gør noget, kan overskud af uddannet arbejdskraft i værste fald sænke velstanden med 55 mia. kr. Dermed ligger der en samlet BNP-gevinst på op imod 105 mia. kr. i at håndtere ubalancerne ved at uddanne arbejdsstyrken til fremtidens krav.

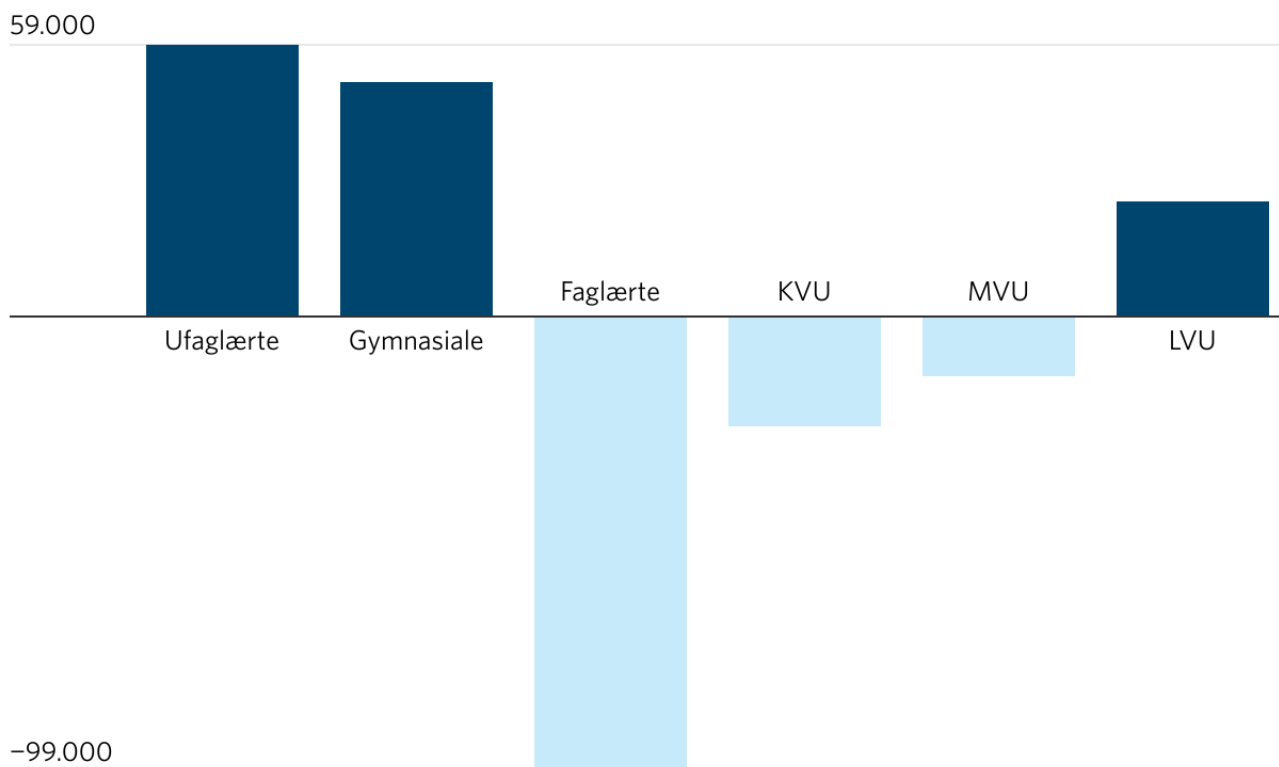
Når fremskrivningerne af arbejdsstyrkens sammensætning på uddannelse sammenholdes med fremskrivninger af efterspørgslen, tegner der sig et billede af store, strukturelle ubalancer i 2030.

Store ubalancer på arbejdsmarkedet i 2030

På den ene side er der udsigt til et overskud af ufaglært og gymnasialt uddannet arbejdskraft på ca. 110.000 personer. På den anden side kan vi se frem til en mangel på ca. 99.000 erhvervsfagligt uddannede, ca. 24.000 med kort videregående uddannelse (KVU'er) og ca. 13.000 med en mellemlang videregående uddannelse (MVU'er). Der tegner også til at være et overskud af personer med en lang videregående uddannelse (LVU'er). Mismatchet på det danske arbejdsmarked i 2030 fremgår af figuren herunder.

Ubalancer på arbejdsmarkedet

Figuren viser, hvilke grupper der vil være et overskud eller underskud af på arbejdsmarkedet i 2030.

Anm.: Ufaglærte er inkl. uoplyst uddannelse, og LVU er inkl. universitetsbachelor og ph.d. Studerende indgår med deres højeste fuldførte uddannelse

Grafik: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og Finansministeriets 2025-forløb

Ubalancerne skaber risiko for højere ledighed for nogle grupper og flaskehalse for andre grupper på arbejdsmarkedet. Det er uønsket og kan begrænse samfundets vækstmuligheder. Der er derfor potentielt en stor BNP-gevinst at hente, hvis vi kan undgå en situation med uddannelsesmæssige ubalancer på arbejdsmarkedet.

Ubalancerne kan kort sagt realiseres i to scenarier: Enten kan man gennem uddannelse løse ubalancerne ved at sikre, at arbejdsstyrkens kompetencer matcher virksomhedernes krav. Det vil give en velstandsgevinst for samfundet i form af højere produktivitet, hvis vi kan opkvalificere arbejdsstyrken. Løser man ikke ubalancerne vil det derimod føre til en situation, hvor underskud af visse kompetencer sænker beskæftigelsen, hvilket vil indebære et velstandstab for samfundet.

Velstandsgevinst på 105 mia. kr.

Beregningerne i denne analyse viser, at produktivitsgevinsten ved at løfte ufaglærte og gymnasialt uddannede løber op i 50 mia. kr. Velstandstab, hvis der derimod ikke uddannes, kan omvendt løbe op i 55 mia. kr., såfremt der ikke skabes jobs til de overskydende ufaglærte og gymnasialt uddannede personer. Det kan ses som et worst case-scenarium med strukturelle ubalancer på arbejdsmarkedet.

Samlet set ligger der derfor en potentiel velstandsgevinst på 105 mia. kr. i at uddanne til fremtidens krav, jf. figuren herunder. Det er forskellen på den økonomiske upside ved højere produktivitet og den mulige økonomiske downside ved et overskud af ufaglært og gymnasialt uddannet arbejdskraft. Vi uddyber beregningerne i de næste to afsnit.

Uddannelse øger BNP i 2030 med op mod 105 mia. kr.

Produktivitsgevinst ved at løse ubalancer (best case)	50 mia. kr.
Beskæftigelsestab fra ubalancer (worst case)	55 mia. kr.
Samlet potentiel gevinst af investering i uddannelse	105 mia. kr.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet og Danmarks Statistik

Den potentielle velstandsgevinst på 105 mia. kr. udtrykker altså en sammenligning mellem et worst case-scenarie og et best case-scenarium. Det tjener til at illustrere, at de uddannelsesmæssige ubalancer bør ligge i toppen af den politiske prioritering.

Det beregnede worst case-scenarium skal læses som en situation, hvor der ikke uddannes og ikke skabes jobs til ufaglærte og gymnasialt uddannede. Da ubalancerne formentlig ikke vil føre til så store flaskehalse, vil beskæftigelsestab i en situation uden ekstra opkvalificering givetvis blive mindre. Omvendt vil øget opkvalificering ikke kun øge produktiviteten – som vi har lagt til grund her – men også øge beskæftigelsen, jf. metodearket [her](#). Det skyldes, at sandsynligheden for at være i beskæftigelse stiger markant, hvis man har en erhvervskompetencegivende uddannelse. Den konkrete gevinst afhænger derfor af, hvordan tilpasningen af lønninger og erhvervsstrukturer i praksis kommer til at ske, og i hvilket omfang de observerede forskelle i arbejdskraftens produktivitet og beskæftigelsesfrekvenser kan overføres gennem uddannelse.

Selvom mismatchet mellem arbejdstagernes kompetencer og de kompetencer, virksomhederne efterspørger, kan sænke beskæftigelsen og produktiviteten, så ser man bort fra den slags ubalancer i mange økonomiske modeller. Finansministeriet ser f.eks. bort fra ubalancer, når de fremskriver BNP og beskæftigelsen. Det bygger på en implicit antagelse om, at flaskehalse vil ændre lønningerne og varepriserne – og at det af sig selv vil tilskynde arbejdstagerne til at uddanne sig på de efterspurgte områder og få forbrugere og virksomheder til at efterspørge andre forbrugsgoder og produktionsinputs.

Der er tre problemer med den antagelse.

For det første betyder en sådan tilpasning af arbejdsmarkedet, at enten produktivitetsudviklingen eller beskæftigelsen er overvurderet i de almindelige fremskrivninger. Hvis ikke de store ubalancer skal føre til højere ledighed, så skal arbejdsgiverne nemlig i stigende grad ansætte uddannet arbejdskraft til opgaver, der i dag udføres af uddannet arbejdskraft. Hvis de uddannelsesmæssige ubalancer skal udlignes uden øget opkvalificering, vil det derfor ske ved et lavere produktivitsniveau, end der er forudsat i de almindelige fremskrivninger.

For det andet vil der i bedste fald gå mange år, før en tilpasning af økonomiens pris- og erhvervsstrukturer sikrer fuld beskæftigelse. Arbejdsstyrkens uddannelsessammensætning og økonomiens erhvervsstruktur er nemlig lang tid om at ændre sig. Selv hvis de uddannelsesmæssige ubalancer forsvinder på sigt, vil de altså bestå i lang tid, før det sker. Det er næppe realistisk, at det vil ske før 2030.

For det tredje antages det som regel i fremskrivninger af økonomien, at det offentlige forbrug vil følge med velstandsudviklingen. Det bygger på et argument om, at borgerne vil efterspørge en højere kvalitet i den offentlige service i takt med, at de selv bliver rigere. Men argumentet kræver, at den offentlige sektor har adgang til arbejdskraft, f.eks. til sygeplejersker, SOSU'er og psykiatrisk personale. Hvis ikke det er tilfældet, vil kvaliteten af den offentlige service falde, eller udgifterne vil stige.

Uddannelse øger produktiviteten med 50 mia. kr.

Hvis vi løser ubalancerne ved at opkvalificere arbejdsstyrken på de områder, der bliver mangel på, så vil det øge BNP med 50 mia. kr. Det viser vores beregninger i tabellen herunder. Beregningerne er uddybet i det vedhæftede bilag.

BNP i 2030 i scenarium med uddannelse til fremtidens krav

BNP i baseline-scenarium (ingen effekt af ubalancer)	2.703 mia. kr.
Produktivitetsgevinst ved at løse ubalancer	+50 mia. kr.
BNP i scenarium med uddannelse til fremtidens krav (best case)	2.753 mia. kr.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet og Danmarks Statistik.

I beregningen får 110.000 ufaglærte og gymnasialt uddannede et uddannelsesløft, således at der bliver tilsvarende flere faglærte, KVVU'er og MVU'er. Det øger både arbejdskraftens produktivitet og investeringerne. Løftet på 50 mia. kr. er set i forhold til et baseline-scenarium, hvor ubalancerne – ligesom i Finansministeriets fremskrivninger – ikke antages at øge ledigheden. I baseline-scenariet forventes BNP at udgøre 2.703 mia. kr. i 2030. Hvis vi derimod opkvalificerer ufaglærte og gymnasialt uddannede til EUD'er, KVVU'er og MVU'er, vil BNP i 2030 skønsvist stige til 2.753 mia. kr. på grund af højere produktivitet.

Beregningerne er udført i en simpel stiliseret model for dansk økonomi, der er konstrueret til at beskrive effekter af ubalancer i uddannelsessammensætningen. Beregningerne er således behæftet med usikkerhed og giver ikke et fuldt billede af alle økonomiens sammenhænge. I udgangspunktet er modellen kalibreret op til Finansministeriets fremskrivninger af BNP og beskæftigelse og AE's fremskrivning af arbejdsstyrkens sammensætning, der også ligger til grund for de beregnede ubalancer.

I beregningerne ovenfor har vi alene indregnet, at ufaglærte og gymnasialt uddannede får en højere produktivitet, hvis de får løftet deres uddannelsesniveau. Men en uddannelse vil også forbedre de ufaglærtes beskæftigelse. Hvis vi indregner den effekt, stiger den potentielle økonomiske gevinst ved at uddanne os ud af ubalancerne fra 50 mia. kr. til 58 mia. kr. Det viser vores beregninger i bilaget.

Overskud af ufaglærte og gymnasialt uddannede kan koste op mod 55 mia. kr.

Hvis vi ikke løser ubalancerne med uddannelse af de overskydende typer arbejdskraft – og hvis manglen på uddannet arbejdskraft sætter grænsen for jobskabelsen for ufaglærte og gymnasialt uddannede – så

risikerer BNP at lande 55 mia. kr. under det beregnede baselinescenarium. Det viser beregningerne i tabellen herunder.

I beregningen i figuren er der 110.000 færre ufaglærte og gymnasialt uddannede i job end i baselinescenariet. Det svarer til, at flaskehalse på arbejdsmarkedet for faglærte, KVU'er og MVU'er fører til, at der ikke bliver skabt arbejdspladser til de 110.000 [ufaglærte og gymnasialt uddannede](#), der er i overskud. BNP-niveauet i 2030 reduceres dermed fra 2.703 mia. kr. i baseline-scenariet til 2.648 mia. kr.

BNP i 2030 i scenarium, hvor ubalancer øger ledigheden

BNP i baseline-scenarium (ingen effekt af ubalancer)	2.703 mia. kr.
Beskæftigelsestab fra ubalancer	÷55 mia. kr.
BNP i scenarium med fortsatte ubalancer (worst case)	2.648 mia. kr.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet og Danmarks Statistik

Metode

↓ Metodeark til analysen Uddannelse til fremtidens krav kan øge BNP med 105 mia. kr.